

ség magas fokára. A munkás magány úgy hozhatja meg gyümölcsseit, ha mögötte áll a közösség jótékony támogatása. A maga benső tapasztalatai alapján a következőképpen ítéli meg az egyén és a társadalom szerepét a tudomány létrejöttében: „noha részemről a legtöbbször könnyebben s jobb szívvel, több éldelettel kigondolok a priori valamit önerőmen: mint hogy némely rossz előadástól tanuljam meg, s bajlódjak még a salak- és burjántóli megtisztítás ízetlen, unalmas munkájával; s az is igaz (bizonyítván az egész történeten vagy tapasztalás): hogy minden rendkívüli (*epochalis, epochát* csináló) dolog (munka) a legtöbbször csakugyan *nagyjában önerő* műve, s nem a társaság, hanem (ot-tan-ot-tan persze a társaságtól élesztve, s annak jótékony befolyása által az irány módosítva) a munkás magány s csend szüleménye.” ,636’

Lenézte és megvetette azokat, akik erőfeszítés és érdem nélkül igyekeztek a siker közelébe férközni. Ha életében hiányolta a megértést, ha vágyott külső elismerésre – nem ok nélkül tette, rászolgált. Inkább megértésre, mint dicsőségre áhítozott, s önvizsgálásaiban az egész emberiség tanítójának tekintette magát. „Azomban – írja 1846-ban – semmi áron és árért nem kívánok érdemtelenül nyerni; és (charlatanként) ámítani, csalni: csupán meggyőződés által kívánom a jót mással is közölni; e pedig, erősen reménylem, megleend, ha élek *s egészszég* etc. lesz.” ,739’

Az emberiség boldogítását tekintette élete fő céljának. Élete egyetlen értelmének pedig az emberiség szolgálatát tartotta. Az *Üdvönyt*-t is „az elveszett, eredeti, vagy kezdetbeninél még sokkal szebb és gyönyörűbb, okos, művelt második paradicsomnak még a földöni megtalálása” érdekében